

**REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT
JUNIMEA ȘI PROBLEMA EVREIASCĂ**

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT: prof. univ. dr. **RODICA MARTA PETREU**
DOCTORAND: **IOAN POP**

A. CUPRINS

ARGUMENT	Error! Bookmark not defined.
CAPITOLUL I	
JUNIMEA	Error! Bookmark not defined.
I. 1. Contextul înființării Societății Junimea din Iași.....	Error! Bookmark not defined.
I. 2. „Junimea” - implicarea politică.....	Error! Bookmark not defined.
I. 2. 1. Influența reacțiunii germane asupra ideilor politice junimiste	Error! Bookmark not defined.
I. 2. 2. Junimea, idei și atitudini social- politice și economice	Error! Bookmark not defined.
I. 2. 3. Formele fără fond - expresie a politicii junimiste	Error! Bookmark not defined.
I. 2. 4. „Formele fără fond” – idee precursoră a xenofobismului și naționalismului junimist.....	Error! Bookmark not defined.
I. 3. Chestiunea Evreiască.....	Error! Bookmark not defined.
CAPITOLUL II	
TITU MAIORESCU	Error! Bookmark not defined.
II. 1. Începuturi de polemică în chestiunea evreiască.....	Error! Bookmark not defined.
II. 2. Atitudinea politică a lui Maiorescu în problema evreiască	Error! Bookmark not defined.
II. 2. 1. Discursul lui Maiorescu din 27 iunie 1871 ..	Error! Bookmark not defined.
II. 2. 2. Discursul lui Maiorescu din 21 și 22 ianuarie 1876 ...	Error! Bookmark not defined.
II. 2. 3. Discursul din 11 februarie 1886	Error! Bookmark not defined.
II. 2. 4. Discursul lui Maiorescu din 28 septembrie..	Error! Bookmark not defined.
II. 2. 5. Discursul lui Maiorescu din 7 februarie 1879	Error! Bookmark not defined.
II. 2. 6. Discursul lui Maiorescu din 24 februarie 1879	Error! Bookmark not defined.
II. 2. 7. Discursul lui Maiorescu din 10 septembrie 1879	Error! Bookmark not defined.
II. 2. 8. Discursul lui Maiorescu din 6 octombrie 1879	Error! Bookmark not defined.
CAPITOLUL III	
P. P. CARP.....	Error! Bookmark not defined.
III. 1. Amintiri politice despre P. P. Carp	Error! Bookmark not defined.
III. 2. P. P. Carp și problema evreiască la Junimea	Error! Bookmark not defined.
III. 3. Politica lui P. P. Carp în „problema evreiască”	Error! Bookmark not defined.
III. 3. 1. Discursul lui P. P. Carp din 26 aprilie 1868	Error! Bookmark not defined.
III. 3. 2. Discursul din luna iunie 1875	Error! Bookmark not defined.
III. 3. 3. Discursul lui P. P. Carp din 6 decembrie 1878	Error! Bookmark not defined.
III. 3. 4. Discursul din 28 februarie 1879.....	Error! Bookmark not defined.

III. 3. 5. Discursul lui P. P. Carp din 28 septembrie 1879	Error! Bookmark not defined.
CAPITOLUL IV	
MIHAI EMINESCU.....	Error! Bookmark not defined.
IV.1. Influențele pe care le-a exercitat gândirea social-politică germană asupra lui Eminescu	Error! Bookmark not defined.
IV. 2. Efectele romantismului în gândirea social-politică eminesciană.....	162
IV. 3. Chestiunea evreiască.....	Error! Bookmark not defined.
IV. 4. Influențele teoriilor economice în „chestiunea evreiască” eminesciană.....	Error! Bookmark not defined.
Bookmark not defined.	
IV. 4. 1. Teoria lui Malthus și influențele ei în perceperea chestiunii evreiești la Eminescu	Error! Bookmark not defined.
IV. 4. 2. Teoria lui Adam Smith, ca premisă de abordare a chestiunii evreiești la Eminescu	Error! Bookmark not defined.
IV. 4. 3. Influențe din Saint-Simone și Jean-Baptiste Say în chestiunea evreiască la Eminescu	Error! Bookmark not defined.
IV. 4. 4. Delimitări teoretice eminesciene față de liberalism, cu aplicații în chestiunea evreiască.....	Error! Bookmark not defined.
IV. 4. 5. Teoriile protecționiste, influență majoră în tratarea chestiunii evreiești la Eminescu	Error! Bookmark not defined.
IV. 5. Externalizarea chestiunii evreiești, premisă a antiiudaismului eminescian	Error! Bookmark not defined.
Bookmark not defined.	
IV. 6. Rezolvarea „cestiunii evreiești”	Error! Bookmark not defined.
CAPITOLUL V	
VASILE CONTA	Error! Bookmark not defined.
V. 1. Concepția social-politică; Chestiunea evreiască.....	Error! Bookmark not defined.
V. 2. Conta, antisemit militant	Error! Bookmark not defined.
V. 3. Conta, teoretician al antisemitismului românesc la sfârșit de secol XIX.....	Error! Bookmark not defined.
Bookmark not defined.	
V. 4. Chestiunea evreiască în Discursurile sale Parlamentare	Error! Bookmark not defined.
V. 4. 1. Discursul din 4 septembrie 1879	Error! Bookmark not defined.
Articolul 7 al Constituției ca și garant al naționalității	Error! Bookmark not defined.
V. 4. 2. Discursul lui Conta din 5 septembrie 1879..	Error! Bookmark not defined.
Chestiunea evreiască ca primejdie națională.....	Error! Bookmark not defined.
V. 5. Mijloacele de susținere a chestiunii evreiești din România	Error! Bookmark not defined.
defined.	
CONCLUZII	Error! Bookmark not defined.
BIBLIOGRAFIE.....	Error!
Bookmark not defined.	

B. CUVINTE-CHEIE

ideologii politice	democratic	tradiționalism
revoluționarism	aristocratic	liberalism
reacționarism	mitul autohtonului	organicism
radicalism	mitul originii	evoluționism
conservatorism	mimetism	romantism

antagonism politic
emancipare

problema evreiască
umanism

naționalism
antisemitism

C. SINTEZA PRINCIPALELOR PĂRȚI ALE TEZEI DE DOCTORAT

Diverși istorici și sociologi, care s-au preocupat de ideologia politică a secolului al XIX-lea din Europa, aveau să surprindă un element comun al politicii europene. Acest secol a împărțit, politico-ideologic, Europa în două: o Europă care subscria curentului revoluționar (propus de Marea Revoluție Franceză) și o Europă care era reacționară acestui current (cea aflată sub influența germană). Revoluționarismul (curentul revoluționar) se declarase, încă de la început, pentru emanciparea tuturor claselor sociale, indiferent de originile lor, în schimb reacționarismul nu era dispus să admită emanciparea fără diverse condiționări (origini nobile, tradiție, etc.). Tot în acest secol, s-a discutat intens despre emanciparea evreilor și astfel, în mai toată Europa, apăruse “problema evreiască”. Acestor ideologii europene le-au subscris și elitele politice românești. Liberalismul militase pentru o emancipare în masă a tuturor locuitorilor țării, inclusiv a evreilor, în schimb conservatorii (adepti ai curentului reacționar), vedeau emanciparea societății producându-se gradual și sub diverse condiționări. În consecință, se naște și în România “problema evreiască”, adică reacțiile clasei politice și a intelectualității românești față de emanciparea evreiască.

În această lucrare ne-am propus să analizăm o parte a acestor reacții. Am optat pentru reacțiile pe care le-a avut o parte din membrii societății ieșene *Junimea* (în esență reacționar-conservatoare) din mai multe motive. Un prim motiv a fost acela că nu a existat o lucrare mai amplă asupra acestei chestiuni, chiar dacă s-au făcut diverse studii pe acest subiect. Un alt motiv este dat de faptul că această societate a devenit atât de influentă în societatea românească, încât a fost luată drept reper de mai toate curentele social-politice ale următorului început de veac. Tot printre motivele importante pentru care am cercetat amănunțit “problema evreiască” la *Junimea* s-a aflat și faptul că m-au fascinat discursurile politice ale celor doi mari oratori pe care i-a avut politica românească a secolului XIX, Titu Maiorescu și P. P. Carp, fondatorii societății mai sus amintite. Sub această impresie se naște și următorul motiv: să aflu cât de mult influențează un discurs de orator excepțional o soluție într-o problemă complexă și cu implicații diverse (așa cum era și problema evreiască).

În primul capitol, teza noastră prezintă “certificatul de naștere” al societății *Junimea*, dar ca esență ideologia ei politică. Tot aici, am analizat și prezentat dilemele prin care au trecut membrii ei fondatori față de implicarea societății în politica românească, intuind că, fără a face acest pas, *Junimea* și junimismul vor trece repede în istorie. Un alt aspect abordat în acest capitol îl reprezintă alegerea politicii la care urmează să se ralieze. Dintr-un cumul de motive (studii în Germania, descendență nobiliară, etc.), opțiunea societății s-a făcut repede: membrii au ales politica conservatoare (reacționară) și, implicit, au intrat în polemică cu politica liberală. Toată polemica purtată cu liberalii se va concentra într-o sintagmă ce “va face carieră triumfală” mai bine de o jumătate de secol - *formele fără fond*.

În următoarele subcapitole ale acestui prim capitol, am analizat problema *formelor fără fond*. Am surprins modul fenomenologic în care *formele fără fond* devin politică junimistă, iar în final am analizat legătura lor cu naționalismul și xenofobismul. Tot aici, am surprins devierile de raportare ale diverșilor junimiști la *formele fără fond*, dar mai ales am prezentat legătura lor cu *problema evreiască*. La finalul capitolului, am prezentat și analizat ce este și în ce constă *problema evreiască* în România; diferențele și apropierea de percepție referitoare la acest subiect dintre ideologia europeană și cea românească. De asemenea, am prezentat și analizat, în cadrul acestui capitol, modul în care era abordată *problema evreiască* în cercul restrâns din interiorul societății, iar în partea de finală am prezentat motivele pentru care societatea s-a divizat tocmai din cauza acestui subiect. În următoarele capitole, am surprins reacțiile individuale a patru dintre cei mai reprezentativi membri ai Junimii în problema evreiască, reacții antagonice ce trec prin tot complexul de expuneri posibile.

În capitolul al doilea, intitulat **Titu Maiorescu**, am prezentat poziția criticului față de acest sensibil subiect politic al societății românești din ultima treime a secolului al XIX-lea, problema evreiască. Pentru a surprinde, integral, modul său de raportare la chestiunea evreiască, am divizat subiectul în două părți. Într-o primă parte, am expus și comentat intervențiile sale în problema evreiască, înainte de intrarea sa și a societății sale în politică (înainte de 1871), iar în partea a doua am prezentat cronologia expunerilor sale pe acest subiect ca om politic. Și în prima și în a doua parte, Maiorescu se va raporta la problema evreiască prin invenția sa conceptuală - *formele fără fond*. Prima parte abordează problema evreiască din perspectiva polemicii pe care Titu Maiorescu a purtat-o cu Simion Bărnuțiu pe tema eliminării străinilor din țară. Combătându-l pe Bărnuțiu, care vroia să dea afară din țară toți evreii pe motiv că ei au falimentat economia națională, Maiorescu spune că acest tip de ideologie este fără conținut (formă fără fond) și depășit istoric. Pentru a-și întări argumentele,

Maiorescu face o recenzie dură la cartea lui Bărnăuțiu, *Dreptul public al românilor*, unde își expune punctual obiecțiile față de erorile de conținut ale cărții pe problema evreiască.

Această polemică a fost continuată și după intrarea lui în politică, iar problema evreiască nu va fi dezbătută (decât cu rare excepții) de Maiorescu decât ca reacție la diversele abordări pe care membrii partidului înființat de Bărnăuțiu, *Fracțiunea liberă și independentă*, le aveau pe tema excluderii evreilor din economia țării sau a învinuirii lor pentru diverse “rele” economice și impunerea unor restricții pentru a le limita influența. În esență, în ceea ce privește problema evreiască, Maiorescu a fost un “european”, așa cum preciza undeva E. Lovinescu. A considerat-o o formă fără fond și din punct de vedere economic și din punct de vedere religios. Nu i s-a părut că evreii ar fi fost principalii responsabili de decadența economiei românești și nici nu i s-au părut justificate interdicțiile pe criterii religioase impuse evreilor. Ca atare, atunci când s-a pus problema (după Congresul de la Berlin), s-a declarat în favoarea rezolvării ei, urmând însă ca acest lucru să se întâmple gradual și condiționat.

În al treilea capitol, am expus poziția politică a lui **P. P. Carp** (considerat cel mai important junimist politic) față de problema evreiască. Ca și în cazul lui Maiorescu, și în cazul lui Carp am divizat analiza pe două componente: poziția lui politică în problema evreiască în interiorul societății Junimea și poziția sa publică asupra acestui subiect. Atât la Junimea, cât și în spațiul public, Carp analizează subiectul prin prisma vestitei formule junimiste a formelor fără fond.

Mai întâi, Carp își prezintă poziția în fața prietenilor săi de la Junimea. În interiorul societății, după cum susține unul dintre biografii *Junimii*, G. Panu, Carp a fost singurul apărător constant al evreilor. Acolo a avut adeseori polemici necruțătoare cu ceilalți junimiști (toți fiind coalizați împotriva-i), iar concepția sa asupra problemei evreiești a fost reliefată la finalul unei întâmplări produse în urma unei ședințe prelungite de la Junimea. Atât Carp cât și G. Panu au povestit că în acea seară au surprins un contrast între români și evrei, care lămură în ce consta problema evreiască. Amândoi rețin că, la miezul nopții, un român umbla beat pe străzi, în timp ce, la aceeași oră, un evreu lucra în atelierul său. De aici se naște forma fără fond în chestiunea evreiască la P. P. Carp. Imputarea că evreii ar fi fost un rău economic a fost spulberată în acea noapte a contrastelor, iar problema, spune Carp la sfârșit, este fără fond.

În spațiul public, Carp va fi susținătorul cauzei evreiești întotdeauna. În următoarele subcapitole, am prezentat toate discursurile parlamentare în care Carp se va pronunța în problema evreiască, condamnămnd politica, uneori abuzivă, la care erau supuși evreii în țară.

În esență, problema evreiască la Carp este abordată de pe poziții economice și tocmai de aceea a militat pentru soluționarea ei: ca resursele economice, cunoștințele și deprinderile

evreilor să fie folosite în folosul țării și spre creșterea economică a ei. Chiar dacă a fost susținătorul permanent (acuzat din acest motiv că s-a vândut străinilor) al soluționării pozitive a problemei evreiești, Carp a văzut posibilă integrarea tuturor evreilor în țară doar gradual, în funcție de posibilitățile economiei românești de a-i absorbi, fără a crea în interiorul ei bulversări ce ar fi putut afecta negativ societatea românească.

Capitolul al patrulea se referă la concepția lui **Eminescu** în problema evreiască. Și la el problema e privită prin prisma formelor fără fond, însă sub o altă formulare: “icoane vechi și icoane noi”. Tributar romantismului german, Eminescu vede în vremurile trecute, ale lui Dragoș, Mircea, Ștefan cel Mare sau Matei Basarab, adevărata rasă românească, viguroasă, înțeleaptă și istorică precum niște “icoane vechi” de mare preț. În timpurile lui, însă lucrurile i s-au părut profund schimbate. Domnii nu mai prețuiau (ca altădată) ceea ce era tradițional și național și nici autoritatea lor nu mai părea incontestabilă ca în vremurile trecute. Din acest motiv, s-a ajuns ca pe teritoriul statului să se “oploșească” o numeroasă populație străină; străină de obiceiurile și tradiția românească. De aceea Eminescu îl numește sugestiv și emfatic pe Carol I, “Carol îngăduitorul”, iar populația imigrantă din vremea lui e numită și ea “sediment de pungăși și de cocote”. Nu-i plac aceste “icoane noi” prin prisma cărora apare imaginea țării și condamnă liberalismul românesc (vinovat în opinia sa) că ia totul ca imitație, introducând “formele fără fond” din Franța.

Problema evreiască, la Eminescu, se naște pe fondul percepției sale despre stat. El vedea statul ca un organism care are un corp, un suflet și o personalitate. Ca să supraviețuiască, acest organism nu trebuie să sufere dezechilibre, să fie invadat de paraziți și să aibă un sistem imunitar puternic. La fel este și cu organismul statului, în concepția organicistă a lui Eminescu: dacă între componentele statului: corpul (teritoriul), sufletul (populația, țărâtimea) și personalitatea (conducătorii, sistemul imunitar) nu exista o armonie, atunci organismul (statul) risca să moară. Evreii fiind, în opinia lui Eminescu, cea mai numeroasă populație care a ajuns pe teritoriul românesc, fiind considerați de poet acei “paraziți” care afectau atât corpul statului (prin numărul lor mare), dar mai ales sufletul statului (adevărata populație românească, țărâtimea), din cauză că sistemul nostru imunitar (conducerea, personalitatea statului) era foarte slab. În trecut, în opinia poetului, corpul și sufletul statului erau sănătoase tocmai pentru că exista un sistem imunitar (conducători) sănătos. Așadar, la Eminescu, problema evreiască este mai degrabă un corolar al problemei mai importante: a lipsei de fermitate a conducătorilor (slăbirea sistemului imunitar statal). Statul, deci, după opinia poetului, nu mai avea personalitatea de altădată, din vremea lui Matei Basarab, când domnul era preocupat de sănătatea statului, eliminând orice formă de

parazitism care l-ar fi putut îmbolnăvi. Evreii fiind considerați de poet cei mai numeroși dintre “paraziți”, critica lui se îndreaptă spre ei. Metaforic, în concepția lui Eminescu, “problema evreiască” este o boală a corpului și sufletului românesc ce putea fi lecută, dar nu cu doctori (conducători) incapabili.

Pe scurt, problema evreiască la Eminescu se naște pe considerente sociale și economice. Eliminându-se suprapopularea și parazitismul economic, el este dispus să accepte soluționarea problemei evreiești, dar fără afectarea interesului național (sănătatea statului).

În ultimul capitol, am prezentat poziția unui alt “junimist de dreapta”, în problema evreiască, **Vasile Conta**.

Chiar dacă în multe privințe spiritul junimist a contribuit la formarea lui V. Conta, în ce privește concepția politică a sa Junimea n-a contribuit în niciun fel. Ajunge la Junimea cu concepții “gata preparate”, cum prezenta lucrurile unul dintre memorialiștii societății, G. Panu. În problema evreiască, încă de la începutul contactelor sale cu Junimea, Conta s-a arătat ireconciliabil. Pentru el, antisemitismul devenise un scop politic, fiind în acest sens un antisemit integral.

Încă înainte de intrarea sa în politică, problema evreiască avea să fie subiectul care reușea să scoată la iveală toată ura de care era capabil la adresa evreilor. G. Panu relatează, în acest sens, o amintire în care vorbește despre transfigurarea filosofului în momentul în care s-a abordat subiectul și spune că din bun și blând devenea brusc violent și iritat încât era de nerecunoscut. Mai mult decât atât, patima lui era atât de pronunțată, încât adunase un material bibliografic consistent, prin care vroia să demonstreze că evreii sunt responsabili de toate relele din lume. Înființează chiar și o organizație secretă (Viața) al cărei scop era să submineze interesele evreiești din țară. Merge atât de departe cu intransigența față de eliminare evreilor din țară încât abandonează până și societatea Junimea din acest motiv. Atunci când membrii politici cei mai importanți (T. Maiorescu și P. P. Carp) din Junimea își exprimă intenția de a susține modificarea Constituției pentru acordarea drepturilor cetățenești evreilor, Conta părăsește societatea și recurge la un gest, prin care își arată ura față de evrei: se înscrie în partidul cu cea mai importantă tentă antievreiască, Frațiunea liberă și independentă.

Ca parlamentar al acestei formațiuni politice, Conta va ține două discursuri antievreiești (pe 4 și 5 septembrie 1879) atât de înverșunate încât, așa cum remarcă undeva P. P. Carp, a lăsat impresia că a „adunat toată mizeria umană și a aruncat-o în Parlamentul țării”. În partea finală, se declară, fără nicio ezitare, împotriva oricărei forme de soluționare

pozitivă a problemei evreiești, ca atare considerăm justificată afirmația pe care a făcut-o Marta Petreu față de Conta că „a fost antisemitul fără speranță”.

În concluzie, teza noastră prezintă, prin cele cinci părți ale sale, problema evreiască de la Junimea atât ca filosofie politică de grup, cât și individual, prin reprezentanții ei cei mai importanți, care și-au făcut publice pozițiile.